

РОЗДІЛ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.21

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ОРГАНІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА THE CONCEPT AND FEATURES OF A JOINT STOCK COMPANY BODIES

Гарагонич О.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного, господарського права та процесу
Академії адвокатури України*

Статтю присвячено дослідженню проблеми визначення поняття та ознак органів акціонерного товариства. Аналізуючи правову природу органів акціонерного товариства, автор розглядає основні ознаки таких органів. На підставі проведеного дослідження автор дає власне визначення поняття «органи акціонерного товариства».

Ключові слова: акціонерне товариство, поняття органів акціонерного товариства, ознаки органів акціонерного товариства, господарська компетенція.

Статья посвящена исследованию проблемы определения понятия и признаков органов акционерного общества. Анализируя правовую природу органов акционерного общества, автор рассматривает основные признаки органов. На основании проведенного исследования автор дает собственное определение понятия «органы акционерного общества».

Ключевые слова: акционерное общество, понятие органов акционерного общества, признаки органов акционерного общества, хозяйственная компетенция.

In the article investigates the problem of the definition of signs and bodies of the joint stock company. By analyzing the legal nature of joint stock company bodies the author examines the main features of such bodies. The author gives own definition of "bodies of the joint stock company" based on own research.

Key words: joint stock company, notion of bodies of the joint stock company, attributes bodies of the joint stock company, economic competence.

Актуальність теми. Однією з традиційних і разом із тим ключових проблем науки господарського права залишається проблема забезпечення господарсько-правовими нормами ефективної реалізації господарських прав і належного виконання господарських обов'язків, які становлять зміст господарської компетенції. Особливе значення в умовах реформування соціально-економічної системи України набуває вирішення питання про належне правове регулювання відносин реалізації господарської компетенції суб'єктами господарського права, що діють в організаційно-правовій формі акціонерного товариства (далі – АТ). В умовах реформування корпоративного законодавства в центрі уваги юридичної науки і практики опиняються проблеми, пов'язані з реалізацією господарської компетенції АТ через систему уповноважених органів. Це, у свою чергу, вимагає проведення відповідних досліджень поняття та ознак органів АТ із позицій господарсько-правової науки.

Аналіз останніх досліджень. Питанням поняття та ознак органів АТ, уже тривалий час приділяється увага багатьма представниками правової науки. Окремі проблеми визначення поняття та ознак органів АТ досліджувалися О. Блюмхартом [1], О.М. Переверзевим [2], А.В. Шніт [3], Б.В. Шубою [4], І.В. Лукач [5], І.В. Спасибо-Фатеевою [6],

О.М. Вінник [7], Ю.М. Жорнокуєм [8] та ін. Результати наукових досліджень цих авторів засвідчили досить складний характер зазначених питань. Разом із тим проблема визначення поняття та ознак органів АТ залишається поза увагою представників науки господарського права, що обумовлює необхідність подальших наукових пошуків.

Метою статті є дослідження проблеми визначення поняття та ознак органів АТ із позицій господарсько-правової науки.

Виклад основного матеріалу. АТ є господарською організацією, реалізація господарської компетенції якої має певні особливості, обумовлені складною системою інтересів суб'єктів корпоративних відносин (АТ, акціонерів, посадових осіб органів товариства тощо), що мають враховуватися в процесі діяльності товариства. У зв'язку із цим для забезпечення ефективної господарської діяльності АТ, а також рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин законодавець впроваджує в правовий механізм реалізації господарської компетенції комплекс необхідних правових засобів та інструментів.

Основним правовим інструментом, за допомогою якого АТ реалізують свою господарську компетенцію у сфері господарювання, є органи таких господарських організацій. Так, АТ бере участь у госпо-

дарському обороті через свої органи, які реалізують встановлені законодавством і статутом товариства господарські права та забезпечують виконання покладених на нього господарських обов'язків.

На важливість для існування АТ такого правового інструмента звертали увагу ще дореволюційні вчені.

Так, М.С. Суворов застерігав, що ведення справ всією масою членів корпорації недоцільне. Чим багаточисельніший і складніший склад корпорації, тим більш нагальною є потреба зосередити деталі управління в руках порівняно небагатьох осіб, через яких діятиме корпорація. Адміністратори корпорації, обрані на підставі статуту, наділяються посадовими повноваженнями та беруть на себе обов'язки думати за корпорацію, діяти на її користь. Разом із тим корпорація не відмовляється від контролю за діяльністю адміністратора, може сама взяти участь в обговоренні важливих справ, а за необхідності знову уповноважити адміністратора діяти у потрібному напрямі [9, с. 150–152].

У свою чергу Г.Ф. Шершеневич вказував на те, що АТ є поєднанням досить значної кількості осіб, які не мають жодних особистих зв'язків між собою. Тому ця маса потребує організації, яка б зробила її здатною до виконання основного завдання, що згуртувало всіх у товариство. Потрібні органи, за допомогою яких АТ могло б здійснювати внутрішнє управління і підтримувати зовнішні відносини [10, с. 420].

Попри ключове значення органів АТ у правовому механізмі реалізації його господарської компетенції, під час аналізу господарського законодавства стає очевидною його недосконалість в частині регламентації цих питань. Насамперед тому, що відсутнє легальне визначення поняття органу АТ і не визначена чітко його правова природа. Так, вітчизняний законодавець досить широко оперує поняттям «орган АТ», не уточнюючи разом із тим ні його значення, ні правового статусу органів.

Питання про правову природу органів АТ неодноразово ставало предметом дослідження науковців з дореволюційних часів по сьогоднішній день. Однак до цього часу єдиної позиції в теоретичному плані із цього питання не вироблено.

Слово «орган» походить від грецького *organon*, що означає «знаряддя», «інструмент».

Дослідження правової природи органів АТ, на нашу думку, варто здійснити через аналіз ознак, які притаманні таким органам. При цьому слід мати на увазі, що визначення ознак органу АТ тісно пов'язане з ознаками органу АТ як господарської організації, котра відповідно до ч. 5 ст. 55 Господарського кодексу України (далі – ГК України) має статус юридичної особи [11]. Тому аналіз ознак органів АТ доцільно проводити з урахування наукових розробок, присвячених у т. ч. дослідженню ознак органів юридичних осіб. Аналіз норм господарського законодавства, а також досліджень із цієї проблематики дає підстави виділити такі основні **ознаки органу АТ**.

По-перше, *орган АТ є організаційно відокремленою, структурно оформленою частиною товариства як господарської організації*.

Орган АТ є частиною товариства, а не самостійним суб'єктом господарського права. З одного боку, така частина є організаційно відокремленою від інших частин господарської організації (інших органів, відокремлених підрозділів АТ тощо). З іншого боку, орган є структурно оформленою частиною АТ, що дає йому можливість функціонувати у системі корпоративного управління товариства. Наприклад, структура колегіального органу зазвичай містить голову та членів органу АТ.

Як зазначає із цього приводу Н.В. Козлова, у зовнішніх відносинах юридичної особи з третіми особами орган виступає як організаційно відокремлена, структурно оформлена частина самої юридичної особи у силу принципів майнової відокремленості та організаційної єдності юридичної особи. Не випадково багато вчених не вважають орган самостійним суб'єктом права, а розглядають його тільки в ролі складової частини юридичної особи, яка в певних сферах діяльності володіє компетенцією виступати від імені цілого [12, с. 351].

По-друге, *орган АТ формується у визначеному законом і статутом товариства порядку*.

Відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 92 Цивільного кодексу України порядок створення органів юридичної особи встановлюється установчими документами та законом [13].

Загальний порядок формування органів АТ визначається нормами Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Закон про АТ) [14]. На етапі заснування АТ питання про утворення органів товариства і формування їхнього персонального складу згідно п. п. 4, 6 ч. 2 ст. 10 Закону про АТ вирішується на установчих зборах АТ. У процесі діяльності АТ повноваження щодо формування органів товариства належать до компетенції загальних зборів акціонерів (п. п. 17–19, 21, 26 ч. 2 ст. 33 Закону про АТ) та наглядової ради (п. п. 8, 10 ч. 2 ст. 52 Закону про АТ).

Створення того чи іншого органу завжди обумовлене наявністю відповідних положень у внутрішніх актах юридичної особи поза зв'язком із конкретним субстратом такого органу [15, с. 36]. У зв'язку із цим встановлений на рівні Закону про АТ загальний порядок формування органів конкретизується в статуті АТ та внутрішніх документах товариства.

Так, відповідно до п. 14 ч. 2 ст. 13 Закону про АТ статут товариства повинен містити відомості про склад органів товариства та їхню компетенцію, порядок утворення, обрання та відкликання їхніх членів та прийняття ними рішень, а також порядок зміни складу органів товариства та їхньої компетенції. Крім того, згідно з п. п. 9, 10 ч. 2 ст. 33 Закону про АТ загальними зборами акціонерів можуть затверджуватися положення про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган, ревізійну комісію (ревізора) товариства, а також інші внутрішні документи товариства, якщо це передбачено статутом.

По-третє, *орган АТ складається з фізичних осіб, які пов'язані з товариством корпоративними відносинами та мають статус посадових осіб (крім учасників загальних зборів АТ)*.

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 2 Закону про АТ посадові особи органів АТ – це фізичні особи: голова та члени наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізор акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства. Тобто законодавець визначає, що до складу органу АТ можуть входити виключно фізичні особи.

Не є винятком із цього правила й загальні збори акціонерів. Навіть коли акціонерами АТ є юридичні особи, держава чи територіальна громада, такі суб'єкти реалізують своє право участі та голосування на загальних зборах акціонерів виключно через фізичних осіб, які представляють їхні інтереси в ролі представника чи уповноваженої особи (ч. 1 ст. 39 Закону про АТ).

Ця ознака органу обумовлена тим, що управління як один із видів інтелектуальної діяльності, певний продукт інтелекту загалом являє собою процес і результат прийняття рішень; відповідно, управління як таке може здійснюватися тільки людиною, фізичною особою [16, с. 38].

По-четверте, *орган володіє набором повноважень, реалізація яких здійснюється в межах власної господарської компетенції АТ.*

Такі повноваження допомагають органу здійснювати певні дії з вирішення питань внутрішньої організації юридичної особи та її представлення в зовнішніх відносинах, реалізуючи при цьому волю самої юридичної особи й тим самим набуваючи від її імені та для неї права та обов'язки [17, с. 104–123]. Крім того, саме через ті дії, які становлять предмет компетенції, можна відмежувати дії осіб як самостійних суб'єктів права та дії тих самих осіб, які будуть розглядатися як дії юридичної особи [18, с. 47].

Орган володіє набором повноважень, реалізація яких здійснюється в межах власної господарської компетенції АТ. Доки орган АТ діє в межах визначених законом та статутом товариства повноважень, доти його дії презюмуються як дії самого АТ як господарської організації. Натомість, коли посадова особа органу АТ починає діяти за межами цих повноважень, її дії вважатимуться уже діями такої фізичної особи як самостійного суб'єкта, а не діями АТ. У разі ж завдання діями, вчиненими з перевищенням повноважень, збитків товариству посадова особа відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 89 ГК України нести господарсько-правову відповідальність у формі відшкодування збитків.

Такий підхід законодавця цілком узгоджується з положеннями *Першої директиви 68/151/ЄС Ради ЄС «Про координацію гарантій (застережних заходів), які вимагаються країнами-членами від компаній в межах контексту другого абзацу ст. 58 Договору для захисту інтересів членів та інших з перспективою зробити такі гарантії однаковими в усьому співтоваристві від 9 березня 1968 року.* Так, відповідно до п. п. 1, 2 ст. 9 *Першої директиви ЄС* дії органів компанії покладають на компанію зобов'язання, навіть якщо ті дії виходять за межі цілей компанії, за умови, що такі дії не виходять за компетенцію вказаних органів, передбачену або дозволену законодавством [19].

По-п'яте, *орган АТ відокремлений від конкретних фізичних осіб, які становлять його в певний момент.*

С.В. Федосєєв слушно зауважує, що немає достатніх підстав ототожнювати орган юридичної особи із фізичними особами, які становлять цей орган. Орган юридичної особи є такою самою штучно створеною конструкцією, як і сама юридична особа, з тією тільки різницею, що він не визнається самостійним суб'єктом права і здатен існувати в межах конкретної юридичної особи, будучи його частиною, структурно відокремленим підрозділом. Сам орган являє собою абстракцію, за якою завжди стоїть певний людський субстрат, поза яким орган не може виражати волю юридичної особи. При цьому, маючи певну залежність від людського субстрату, орган не має тісної прив'язки до конкретних людей, оскільки в органах управління всі його члени періодично змінюються, що не зачіпає існування органу загалом [15, с. 33–34].

Орган не слід ототожнювати з конкретними фізичними особами, які утворюють його в цей момент, оскільки факт зміни персонального складу не впливає на дійсність юридично значущих дій, раніше вчинених АТ через свій орган [20, с. 28].

Діючи від імені юридичної особи, конкретний член органу управління не втрачає своєї правосуб'єктності, не можна сказати, що при цьому він діє як самостійний суб'єкт права. Як самостійний суб'єкт права поза цією юридичною особою він завжди стає частиною юридичної особи, як тільки його діяльність пов'язується з діяльністю юридичної особи й він починає виступати від імені юридичної особи [15, с. 34].

Орган юридичної особи не може виражати волю поза своїм людським субстратом, і водночас орган не можна ототожнювати з людьми, які становлять цей орган, оскільки, перебуваючи в певній залежності від людського субстрату, орган не має тісної прив'язки до конкретних людей, бо члени органів управління періодично змінюються, що не впливає на існування органу в цілому [15, с. 36].

По-шосте, *дії органу під час реалізації господарської компетенції АТ у зовнішніх відносинах є діями товариства.*

Дії органів слід розуміти як дії самої юридичної особи, а самі органи – як встановлену законом юридичну фікцію, покликану впорядкувати внутрішню структуру юридичної особи, закріпити за тою чи іншою її частиною певні повноваження (компетенцію) [21, с. 296].

Саме тому відповідно до п. 2.7 постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» відповідачем у спорах про визнання недійсним рішення загальних зборів та інших керівних органів юридичної особи виступає сама юридична особа [22].

По-сьоме, *через органи формується та реалізується воля АТ як суб'єкта господарського права.*

Воля юридичної особи не тотожна волі людей, які становлять її орган, однак загалом збігається з рішенням органу цієї особи. Для вчинення більшості

дій органів юридичної особи достатньо згоди більше половини або кваліфікованої більшості членів відповідного органу, які й будуть формувати волю відповідного органу. При цьому такій волі повинні підпорядковуватися й ті члени відповідного органу управління, які виразили іншу думку або взагалі не брали участі в голосуванні з конкретного питання. Саме тому слід говорити про єдину волю самої юридичної особи, а не про множину волей всіх осіб, які утворюють її органи [15, с. 31–32].

Через орган воля юридичної особи утворюється або виявляється назовні відповідно до наявних у нього прав і обов'язків, передбачених законом, іншими правовими актами та статутом. Виражаючи волю юридичної особи та представляючи її інтереси у відносинах з іншими особами, орган не стає безпосереднім учасником таких правовідносин, не визнається самостійним суб'єктом права [20, с. 27–29].

При цьому немає достатніх підстав стверджувати, що орган юридичної особи є самостійним суб'єктом права ні в зовнішніх, ні у внутрішніх корпоративних відносинах, оскільки він не може діяти поза юридичною особою або поряд із нею; орган юридичної особи формує волю тільки юридичної особи, але жодним чином не свою власну; орган юридичної особи не має власних суб'єктивних прав та обов'язків, а діє тільки в межах повноважень, якими його наділила юридична особа; він не може самостійно нести відповідальність за свої дії, оскільки дії органу визнаються діями самої юридичної особи [15, с. 36].

По-восьме, між органами АТ розподіляється господарська компетенція, якою наділене товариство.

Діяльність будь-якої юридичної особи зазнала б хаосу, оскільки за відсутності чіткого розподілу компетенції між внутрішніми частинами (не кажучи вже про цілковиту відсутність (виділення) яких-небудь внутрішніх частин) процес формування волі, так само як і вираження її назовні (доведення до всіх третіх осіб), страждав би суперечливістю та неузгодженістю, що зрештою призвело б до неможливості взагалі якої-небудь діяльності [21, с. 296].

Органами юридичної особи як штучного суб'єкта права слід вважати фізичних осіб, які, будучи пов'язаними з юридичною особою корпоративними відносинами, на підставі закону, установчих документів і відповідних договорів виробляють і виражають її волю й через яких вона вчиняє правочини та інші юридично значущі дії [12, с. 351–352].

У свою чергу, органи управління АТ є чітко структурованою системою, у якій кожна з ланок наділена особливими, притаманними тільки їй одній повноваженнями у сфері волеутворення АТ. Воля АТ формується безпосередньо в кожному з органів управління товариства, але тільки щодо питань, які належать до компетенції цих органів [24, с. 95].

Тобто реалізація господарської компетенції АТ здійснюється не якимось одним органом, а через систему органів.

Як зазначає Ю.М. Жорнокуй, може скластися враження, що кожен орган АТ діє самостійно, незалежно від інших органів, у межах повноважень.

Однак це не так. Усі органи утворюють систему, її структурні одиниці підпорядковані єдиній меті, взаємодіють і впливають один на одного. Звідси АТ – це не просто сукупність органів; організація як єдине ціле має інші якості, ніж набір функцій, що становлять її елементи [8, с. 207].

Закріплена в Законі про АТ система передбачає встановлення внутрішніх організаційних юридичних зв'язків, за допомогою яких забезпечується необхідна взаємодія між органами товариства і можливість реалізації господарської компетенції АТ у сфері господарювання.

Так, згідно з нормами Закону про АТ до системи органів АТ входять:

– *вищий орган* – загальні збори АТ, які можуть вирішувати будь-які питання діяльності АТ (ч. 1 ст. 32 і ч. 1 ст. 33 Закону про АТ). При цьому Пленум Верховного Суду України звертає увагу на те, що загальні збори не є ні суб'єктом права, ні органом, який здійснює представництво товариства (абз. 4 п. 14 Постанови Пленуму ВСУ від 24 жовтня 2008 року № 13 [25]);

– *наглядовий орган* – наглядова рада АТ, яка здійснює захист прав акціонерів товариства та в межах компетенції, визначеної статутом і Законом про АТ, контролює та регулює діяльність виконавчого органу (ч. 1 ст. 51 Закону про АТ). В АТ, що здійснюють банківську діяльність, цей орган також може мати назву «рада банку» або «спостережна рада банку» (ч. 3 ст. 37 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [26]);

– *виконавчий орган* – орган, який здійснює управління поточною діяльністю товариства. Цей орган може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор) (ч. 1 і ч. 3 ст. 58 Закону про АТ). Конституційний Суд України у своєму рішенні від 12 січня 2010 року № 1-рп/2010 наголошує, що виконавчий орган товариства вирішує всі питання, пов'язані з управлінням поточною діяльністю товариства, крім питань, що є компетенцією загальних зборів учасників товариства або іншого його органу. Здійснюючи управлінську діяльність, виконавчий орган реалізує колективну волю учасників товариства, які є носіями корпоративних прав [27];

– *контрольний орган* – ревізійна комісія (ревізор), що здійснює перевірки фінансово-господарської діяльності АТ (ч. 1 ст. 73 Закону про АТ);

– *інші органи*, утворення яких передбачено статутом (п. 15 ч. 1 ст. 2 Закону про АТ).

Склад органів конкретного АТ та їхня компетенція, порядок утворення, обрання й відкликання їхніх членів та прийняття ними рішень, а також порядок зміни складу органів товариства та їхньої компетенції фіксуються в статуті АТ (п. 14 ч. 2 ст. 13 Закону про АТ). Крім того, законодавцем надається АТ можливість вирішення в статуті товариства питання про розподіл повноважень із реалізації господарської компетенції між його органами.

Разом із тим Закон про АТ в окремих випадках передбачає можливість перерозподілу повноважень

між органами АТ уже в процесі діяльності товариства шляхом внесення відповідних змін до статуту товариства. Наприклад, згідно з п. 8 ч. 2 ст. 52 Закону про АТ обрання голови виконавчого органу віднесено до компетенції наглядової ради. Однак на підставі абз. 1 ч. 5 ст. 59 Закону про АТ обрання голови виконавчого органу може бути віднесено до компетенції загальних зборів акціонерів.

Аналіз ознак, які притаманні органам АТ, дає можливість визначити поняття органу АТ. Орган АТ може бути визначено як організаційно відокремлену та структурно оформлену частину АТ як господарської організації, яка формується у визначеному законом і статутом товариства порядку з фізичних осіб, наділена набором повноважень, необхідних для реалізації господарської компетенції АТ, і через яку формується та/або реалізується воля АТ як суб'єкта господарського права.

Висновки. Орган АТ – це організаційно відокремлена та структурно оформлена частина АТ як господарської організації, яка формується у визначеному законом і статутом товариства порядку з фізичних осіб, наділена набором повноважень, необхідних для

реалізації господарської компетенції АТ, і через яку формується та/або реалізується воля АТ як суб'єкта господарського права.

Ознаки органу АТ:

- це організаційно відокремлена, структурно оформлена частина АТ як господарської організації;
- орган АТ формується у визначеному законом і статутом товариства порядку;
- орган АТ складається з фізичних осіб, які пов'язані з товариством корпоративними відносинами і мають статус посадових осіб (крім учасників загальних зборів АТ);
- орган володіє набором повноважень, реалізація яких здійснюється в межах власної господарської компетенції АТ;
- відокремленість органу АТ від конкретних фізичних осіб, які становлять його в певний момент;
- дії органу при реалізації господарської компетенції АТ у зовнішніх відносинах є діями товариства;
- органи АТ формують і реалізують волю товариства як суб'єкта господарського права;
- між органами АТ розподіляється господарська компетенція, якою наділене товариство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блюмхардт О. Органи акціонерного товариства (порівняльно-правове дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / О. Блюмхардт. – К., 2002. – 19 с.
2. Переверзев О.М. Господарсько-правове забезпечення корпоративного контролю в акціонерних товариствах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / О.М. Переверзев. – Донецьк, 2004. – 20 с.
3. Шніт А.В. Правове забезпечення господарського управління акціонерним товариством: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / А.В. Шніт. – Київ, 2011. – 20 с.
4. Шуба Б.В. Теоретико-правові засади вдосконалення господарського управління корпоративними відносинами : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 / Б.В. Шуба. – К., 2014. – 32 с.
5. Лукач І.В. Теоретичні проблеми правового регулювання корпоративних відносин в Україні : [монографія] / І.В. Лукач. – К. : Ліра-К, 2015. – 432 с.
6. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 / І.В. Спасибо-Фатєєва. – Х., 2000. – 36 с.
7. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 / О.М. Вінник. – К., 2004. – 32 с.
8. Жорнокуй Ю.М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект : [монографія] / Ю.М. Жорнокуй. – Х. : Право, 2015. – 532 с.
9. Суворов Н.С. О юридических лицах по римскому праву / Н.С. Суворов. – М. : Статут, 2000. – 299 с.
10. Шершеневич Г.Ф. Курс торгового права: Введение. Торговые деятели. Т. 1 / Г.Ф. Шершеневич ; редкол. : В.С. Ем, Н.В. Козлова. – М. : Статут, 2003. – 480 с.
11. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
12. Козлова Н.В. Правосуб'єктність юридического лица : [учебник] / Н.В. Козлова. – М. : Статут, 2005. – 476 с.
13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
14. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
15. Федосеев С.В. К проблеме правосубъектности органов управления акционерным обществом / С.В. Федосеев. – Законодательство. – 2010. – № 7. – С. 29–38.
16. Могилевский С.Д. Органы управления хозяйственными обществами: правовой аспект : [монографія] / С.Д. Могилевский. – М. : Дело, 2001. – 360 с.
17. Тычинская Е.В. Договор о реализации функций единоличного исполнительного органа хозяйственного общества / Е.В. Тычинская. – М. : Статут, 2012. – 175 с.
18. Актуальные проблемы гражданского права : [учеб. пособие] / под ред. А.Я. Рыженкова. – Элиста : Изд-во Клам. ун-та, 2012. – 220 с.
19. First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community // OJ L 065. – 14.03.1968. – P. 8.
20. Ломакин Д.В. Общие положения об органах акционерного общества / Д.В. Ломакин // Вестник МГУ. – Серия 11. Право. – 2003. – № 4. – С. 27.:29.
21. Корпоративное право. Актуальные проблемы теории и практики / под общ. ред. В.А. Белова. – М. : Юрайт, 2014. – 678 с.
22. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25 лютого 2016 року № 4 // Вісник господарського судочинства. – 2016. – № 1.
23. Эбзеев Б.Б. Участие акционерных обществ в гражданском обороте : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Б.Б. Эбзеев. – М., 2001. – 249 с.

24. Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року № 13 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 11.

25. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

26. Рішення Конституційного Суду України № 1-рп/2010 від 12 січня 2010 року «У справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України» // Офіційний вісник України. – 2010. – № 3. – Ст. 113.

УДК 346.9

СУДОВА ПРАКТИКА У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

COURT PRACTICE IN THE LEGAL REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITIES IN OIL AND GAS SECTOR OF UKRAINE ECONOMICS

Дзяхар Г.І.,

*асистент кафедри правового регулювання економіки
юридичного факультету*

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Стаття присвячена висвітленню актуальних питань судової практики в господарських справах у нафтогазовій сфері. Проаналізовано підходи різних учених щодо визначення поняття «судова практика». Автор акцентує увагу на аналізі судової практики за останні роки в справах щодо здійснення господарської діяльності в нафтогазовій сфері.

Ключові слова: судова практика, господарська діяльність, нафтогазова галузь України, моніторинг судових рішень, принцип take-or-pay.

Статья посвящена актуальным вопросам судебной практики по хозяйственным делам в нефтегазовой сфере. Проанализированы подходы различных ученых относительно определения понятия «судебная практика». Автор акцентирует внимание на анализе судебной практики за последние годы в делах, касающихся осуществления хозяйственной деятельности в нефтегазовой сфере.

Ключевые слова: судебная практика, хозяйственная деятельность, нефтегазовая отрасль Украины, мониторинг судебных решений, принцип take-or-pay.

Article is devoted to highlighting current issues of judicial practice in economic affairs in oil and gas sector of Ukraine economics. We analyzed the approaches of various scientists to determine the definition of «judicial practice». The author focuses on the analysis of judicial practice in recent years in cases concerning the economic activities in oil and gas sector of Ukraine economics.

Key words: judicial practice, economic activities, oil and gas sector of Ukraine economics, monitoring court decisions, principle take-or-pay.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні судова практика відображає нагальні проблеми, які виникають із законодавчим забезпеченням господарської діяльності в нафтогазовій галузі в рамках євроінтеграції, здійсненням конкурентної політики, створенням сприятливого інвестиційного клімату для укладення договорів із розвідки та розробки нафтогазових родовищ, субординацією суб'єктів господарювання в нафтогазовій галузі, особливо НАК «Нафтогаз України». Проте наразі в Україні відсутнє узагальнення такої практики, що ускладнює оцінку реального стану і наявних проблем у судових справах, що виникають.

Стан дослідження. Науково-теоретичним підґрунтям написання наукової статті стали праці фахівців у галузі цивільного та господарського права, які займалися дослідженням теоретичних питань судової практики в Україні, зокрема: С. Алексеев [5, с. 201], І. Борщевський [6, с. 27], Р. Майданік [8, с. 7], Д. Хорошков-

ська [9, с. 8] та інші. Як показав аналіз наукових розробок у даній сфері, опосередковано висвітлюються окремі аспекти і комплексно не вирішуються наявні проблеми. Недостатнє дослідження на теоретичному рівні, наявність у законодавстві прогалин, що породжують проблеми практичного характеру і відображуються в судових рішеннях, зумовлює актуальність теми дослідження.

Метою статті є виявлення проблем та шляхів їх вирішення в судовій практиці в справах щодо здійснення господарської діяльності в нафтогазовій сфері.

Виклад основного матеріалу. У ст. 124 Конституції України зазначено, що судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції, а судові рішення є обов'язковими для виконання на території України [1]. Закріплення принципу розподілу влади в Конституції України стало правовою передумовою для визнання судової